

Gadożer

- Czas powstania XX w.
- Miejsce powstania znaleziony w Jodłówce k. Tuchowa
- Wymiary wysokość: 54 x 63 x 50 cm
- Numer inwentarzowy MP 145
- Muzeum [Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach](#)
- Tematy [natura](#), [śmierć](#)
- Technika [dermoplast](#)
- Data pozyskania 25 stycznia 1977
- Prawa do obiektu Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [3D](#), [natura](#), [audiodeskrypcja](#), [śmierć](#), [zwierzęta](#), [domena publiczna](#)

Gadożer — *Circaetus gallicus* (Gmelin, 1788) jest ptakiem drapieżnym z rodziny szponiastych. Żywi się różnymi gatunkami gadów, przede wszystkim węzami. Okazjonalnie poluje na płazy i małe ssaki. W Polsce występuje bardzo rzadko — można go spotkać w województwach podlaskim, lubelskim i podkarpackim, sporadycznie w innych regionach. Liczbę gniazdujących par tego stepowego gatunku

określa się na około 10 (w południowo-wschodniej części kraju). Związany jest z siedliskami charakteryzującymi się niewielkim stopniem zmian antropogenicznych (na niżu obszary torfowiskowe, w górach drzewostany dolnoreglowe w sąsiedztwie terenów podmokłych). To jeden z najrzadziej występujących w Polsce ptaków z rzędu szponiastych.

Obiekt prezentowany w kolekcji muzeum w Ciężkowicach został zakonserwowany jako dermoplast. Obecność gadożera w muzeum zawdzięczamy niezwykle ciekawej, choć tragicznej historii. Ptak ten został znaleziony w okolicach Brzanki (szczyt w zachodniej części Pogórza Ciężkowickiego k. miejscowości Tuchów). Ponieważ dr Włodzimierz Tomek, ówczesny leśniczy w Ciężkowicach i ornitolog, był powszechnie znany jako opiekun chorych ptaków, gadożer został przywieziony do jego domu. Choć dużych rozmiarów, jeszcze niedojrzały ptak był prawdopodobnie poraniony przez innego przedstawiciela szponiastych. Przez pierwszy tydzień dr Tomek miał spory problem z oznaczeniem gatunku ze względu na młodociane upierzenie osobnika i fakt, że gadożery bardzo rzadko występują w tej części kraju. Decydujący przy identyfikacji okazał się cytrynowy kolor oczu, typowy dla gadożera. Na początku pojawiły się również problemy z karmieniem pacjenta. Pierwszym posiłkiem kuracjusza była noga zająca, którą opiekun musiał wyciągać w całości z przełyku ptaka, nieprzystosowanego (jak inne duże szponiaste) do dzielenia pokarmu dziobem. Doktor nie zdecydował się na zbieranie żab i węży (należących do typowego menu tego gatunku) — posiłki były krojone i podawane w drobnych kawałkach. Po jakimś czasie wyleczony gadożer był gotowy do wypuszczenia na wolność. Niestety stał się słynny i telewizja zgłosiła chęć nakręcenia reportażu o kuracji oraz uwolnieniu rzadkiego gatunku. Podczas nagrania, gdy włączono kamerę i silny reflektor, gadożer zemdlał ze stresu i nie udało się nakręcić żadnych zdjęć. Co gorsza przestał w ogóle jeść i po dwóch tygodniach padł. W tak tragicznych okolicznościach stał się częścią kolekcji.

Opracowanie: Wojciech Sanek (Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków), Redakcja WMM, © wszystkie prawa zastrzeżone

O tworzeniu kolekcji naturalnych, dermoplastach i sztuce preparowania

Włodzimierz Tomek był przedstawicielem szerokiego grona znawców i miłośników przyrody. Pracował jako leśnik, a jego hobby było myślistwo. Wiążąc się życiowo z Ciężkowicami, postanowił stworzyć kolekcję przyrodniczą reprezentującą przyrodę regionu Pogórza Ciężkowickiego. Jego sukcesywnie powiększane zbiory są obecnie prezentowane w muzeum jego imienia. Stały się one również obrazem historycznym przyrody tego regionu — wiele z pozyskanych eksponatów reprezentuje gatunki, których zasięg nie obejmuje już tego terenu.

Innym aspektem jego działalności jest kolekcjonowanie obiektów związanych z historią naturalną. Tworzenie prywatnych kolekcji (egzotycznych zwierząt i roślin), działalność placówek naukowych pod postacią naukowych wypraw odkrywczych w różne rejony świata, zainteresowanie historią naturalną (na przykład paleontologia) zaowocowały powstaniem kolekcji obejmujących przyrodę ożywioną i nieożywioną. Wiązało się to z rozwojem nowożytnych nauk przyrodniczych, których istotną częścią był rozwój taksonomii. Pozyskane eksponaty służyły badaniom i szeroko powstającym wystawom historii naturalnej, niezmiernie popularnym w XIX wieku. Z tego okresu datują się największe kolekcje oraz wtedy powstałe najślynniejsze muzea: American Museum of Natural History w Nowym Jorku, Humboldt-Museum w Berlinie, Natural History Museum w Londynie.

Korzystając z tych doświadczeń, lokalni badacze amatorzy rozpoczęli tworzenie kolekcji obejmujących faunę i florę z najbliższej okolicy. Wiele z tych osób było myśliwymi, a ich obszarem zainteresowania było tworzenie kolekcji myśliwskich prezentowanych w tak zwanych gabinetach myśliwskich. To obecnie odrębna gałąź kultury myśliwskiej z własną typologią trofeów i zasadami etycznymi (myśliwy, tworząc gabinet, powinien w nim umieszczać tylko trofea pozyskane samodzielnie).

Zarówno kolekcjonowanie trofeów myśliwskich, jak i tworzenie kolekcji przyrodniczych wiąże się z rozwojem działalności preparatorskiej, czyli umiejętnościami spreparowania eksponatów, tak aby zachować ich trwałość, a w wypadku kolekcji myśliwskich również umiejętnościami związanymi z jak

najwierniejszym oddaniem „żywego zwierzęcia”, na przykład w ruchu, podczas polowania. Prezentowane w kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski obiekty z Muzeum w Ciężkowicach mają charakter tak zwanych dermoplastów. Ten rodzaj preparacji polega na rozciągnięciu skóry danego zwierzęcia (odpowiednio zabezpieczonej przed niszczeniem przez użycie chemikaliów — między innymi dawniej był to arsenik) na specjalnie wymodelowanym kształcie (z drewna lub plastiku) odpowiadającym fizycznemu ciału zwierzęcia. Następnie obiekt się zszywa i dodaje galanterię: szklane oczy, uzębienie itp.

Często dermoplasty są potem używane w dioramach przyrodniczych, czyli specjalnych panelach wystawowych ukazujących jakiś fragment środowiska (las, jezioro) lub scenę z dzikiego życia (karmienie, polowanie).

Podsumowując, kolekcja z Ciężkowic jest oparta ideologicznie zarówno na idei kolekcji naukowej, jak i idei kolekcji myśliwskich. Ewoluowała ona od kolekcji myśliwskiej w stronę kolekcji naukowej.

Opracowanie: Piotr Knaś (MIK),

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/).

Zobacz obiekty z [Muzeum Przyrodniczego im. Krystyny i Włodzimierza Tomków](#) w zbiorach Wirtualnych Muzeów Małopolski:

[Gadożer](#)

[Żoła](#)

[Kraska](#)

[Sroka albinos](#)

Tagi: [Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach](#), [licencje Creative Commons](#)